

TESSA AFSHAR

TAVSHEDENS
LAND

LOHSE

KAPITEL I

*Jeg er slettet af erindringen, som var jeg død,
jeg er blevet som et kar, der kastes bort.*

Sl 31,13

Når jeg tænker på, hvordan mit liv ligger i ruiner, hvordan mine drømme knustes én for én, og al kærlighed forsvandt, ser jeg altid en bi for mig. Et enkelt stik var nok til, at jeg mistede min plads i min fars hjerte, og min skæbne blev en anden.

Sorgen ramte mig en smuk eftermiddag, hvor solen skinnede og varmede min hud uden at brænde den. Der var så mange vilde blomster det år, og bakken, hvor Josef og jeg havde valgt at tilbringe eftermiddagen, var dækket med et tæppe af gult og lilla. Jeg husker, hvordan blomsternes duft kildede mig i næsen og fyldte mine lunger og fik mig til at le af glæde over verdens skønhed.

Josef løb rundt mellem de sarte stilke og kappede dem over med sit fantasisværd og legede romersk soldat. Det havde han ikke vovet i vores forældres nærvær. De var begge stolte jøder, som kunne føre deres slægter helt tilbage til Ezras dage. Romerne var generøse kunder hos min far, men de var også vores fjender. I mine forældres øjne var der intet beundringsværdigt ved romerne, som kaldte på leg og sjov. Men Josef var kun fire år gammel, og han elskede romernes heste, deres uniformer og deres skinnende, rektangulære skjolde. Han drømte bare om at blive en flot soldat som dem, og jeg lod ham drømme. Hvad skade kunne det gøre, at en lille dreng gik rundt og legede noget, som aldrig ville blive virkelighed.

“Kom og leg, Elianna,” råbte han og pegede på mig med sit usynlige sværd.

“Jeg kommer om lidt,” svarede jeg.

Jeg sad på det grove tæppe, jeg havde taget med, og drejede distraet en lilla blomst i min hånd. Mon man kunne få farven ud af den og bruge den til at farve stof? Vi havde lige modtaget en stor levering af hør, så nu var der nok at væve af et godt stykke tid. Min far handlede med fine stoffer. Han forhandlede endda purpur, det luksuriøse farvestof, som møjsommeligt måtte udvindes af havsnegle. Derfor var purpurfarvet stof det dyreste af alt, og det vidnede om hans succes som forretningsmand, at han overhovedet forhandlede det.

Den eftermiddag havde jeg fået til opgave at tage mig af Josef, fordi alle andre i huset havde travlt med at forarbejde den megen hør. Selv min mor, som ellers kun sjældent havde noget med fars forretning at gøre, måtte give en hånd med.

Min far købte hør, som allerede var udblødt og tørret. Frøene var fjernet, og stænglerne banket for at få fibrene frem. Stænglerne fra den nyeste høst var særligt tykke, og det gav et groft stof, som ville blive brugt til at væve håndklæder. Både romerne og det nye jødiske aristokrati holdt så meget af at bade, at der var stor efterspørgsel på håndklæder i de større byer i Judæa.

Jeg var tolv år ældre end Josef og kunne sagtens passe ham. Min mor var betænkelig ved min fascination af min fars virksomhed og så hellere, at jeg passede min lillebror, end at jeg gik i hælene på far for at lære af ham. Så rendte Josef ikke rundt og forstyrrede arbejdet, og jeg kunne ikke dyrke min interesse, som mor ikke så noget godt formål med.

“Lad du nu bare mændene om det,” sagde hun altid og gav mig noget traditionelt kvindearbejde, jeg kunne beskæftige mig med i stedet for at fordybe mig i vævningens og indfarvningens mysterier.

“Elianna!” råbte Josef længere nede ad bakken. “Kom nu! Du lovede, du ville lege med mig, hvis vi gik herud.”

Jeg smilede. Min lillebror kunne være meget insisterende. Ingen havde forventet, at mine forældre skulle få endnu et barn i deres relativt høje alder. Da Josef blev født, var vi som fortryllede og kunne ikke lade være med at forkæle ham. Desuden var han jo en dreng – opfyldelsen af min fars drømme om en arving – og, nå ja, selv en flammende seraf kunne ikke have modstået hans charme. Hvis han nogle gange virkede

lidt krævende, var det vores egen skyld. Heldigvis var Josef så god af natur, at selv hundrede voksnes vedvarende forkælelse ikke kunne forvandle ham til en tyran.

“Pas nu på, jeg ikke får fat i dig,” sagde jeg advarende og rejste mig. “Mit sværd er skarpere end dit.”

“Nej, det er ej! Jeg vil besejre dig.” Han udstødte sit bedste krigshyl og begyndte at løbe op ad bakken. Hans korte ben gik som trommestikker under den opkildede tunika. Han var ikke nem at holde trit med, min lillebror.

“Pas på!” råbte jeg og satte i løb og indhentede ham på bakkens top. Jeg holdt min lilla blomst frem, som om den var et dødbringende våben, og det fik Josef til at knække sammen af grin.

“Det er ikke et sværd! Den kan ikke engang skære sytråd. Tøser forstår ingenting.”

“Vover du at fornærme mig, din romerske hund? Det vil koste dig livet!”

Josef sprang frem imod mig med sit fantasisværd rettet mod min mave. “Nej, *du* skal dø. Min hest vil spise dig til morgenmad!” Han imiterede dygtigt en parade og fulgte op med et hurtigt stik med sværdet, så hans lille næve ramte mit ene ribben. Jeg tog mig til siden, som om jeg blev såret.

“Det skal du få betalt, unge mand.” Jeg rakte hurtigt ud og trak hans tunika op af bæltet. Han kunne ikke lade være med at se ned, og jeg plantede min blomst i hans ansigt, så han fik gul pollen på næsen og panden.

Jeg lo. “Du skal vist øve dig lidt mere, romer.” Da bemærkede jeg et får, der stod lige bag ham og tyggede på en busk. Jeg så mig omkring efter fårets hyrde og hjord, men det var tilsyneladende alene. Jeg gik hen til fåret for at se, om det fejlede noget. Der måtte være en hyrde et sted, som savnede dyret.

“Elianna!” råbte Josef. “Kom tilbage. Vi er ikke færdige ...” Så svingede han pludselig vildt ud med armen. “Gå væk! Gå væk!” Der var pludselig frygt i hans skingre stemme. Han drejede en halv gang rundt om sig selv og viftede febrilsk med armene.

Jeg var optaget af fåret og ignorerede hans skrigeri. Da jeg kom tæt på, kunne jeg se, at dyret var velplejet, ulden var sund og ren. Jeg knælede ned og strøg det over ryggen. "Hvor kommer du fra, lille ven?"

Ud ad øjenkrogen kunne jeg stadig se Josef danse og sprælle. "Få den væk, Elianna!" råbte han.

Jeg troede først, det bare var en flue, men så fangede mit øje et glimt af gult, og jeg hørte den dybe brummen. "Tag det roligt! Stå bare stille, så forsvinder den af sig selv." Jeg ville ikke forlade fåret af frygt for, at det skulle gå væk og fare endnu mere vild. Josef burde være gammel nok til at klare en enkelt bi. Vi havde nok beskyttet ham for meget. Jeg prøvede at berolige ham med min stemme. "Tag det nu roligt, lillebror."

Mine ord havde ingen virkning. Nu summede bien vredt rundt om hovedet på ham, og han gik i panik. Han viftede helt vildt med armene og satte i løb. "Nej! Nej!"

Jeg slog opgivende ud med hænderne og rejste mig modvilligt. "Det er bare en bi, Josef."

Men jeg forstod godt hans irrationelle frygt. Året før var han blevet stukket på anklen. Han havde fået udslæt over hele kroppen, og hans ben var svulmet op og blevet så tykt som stammen på et ungt træ. Han havde haft stærke smerter og talte om det i lang tid efter. Jeg tænkte bare, at det havde været et uheldigt tilfælde. Vi blev jo alle stukket af bier engang imellem. Det var en del af livet. Jeg så frustreret efter ham, mens han spænedede frem og tilbage.

Til sidst fik jeg fat i ham og løftede hånden for at verfe bien væk, men kunne ikke få øje på den. Pludselig udstødte Josef et frygteligt skrig, der fik mig til at stivne. Han gned sig på siden af hovedet, og nu fik jeg øje på insektet, der sad fast i håret ved hans tinding. Jeg greb bien med fingrene og maste den. Den virkede forstumlet efter at have stukket og var et let bytte. Jeg knælede ned foran Josef.

Tårerne vældede ud ad hans øjenkroge, og han hulkede så voldsomt, at han måtte gispe efter vejret. Jeg omfavnede ham og sagde: "Undskyld, Josef. Nu sker der ikke mere. Jeg har mast det lille bæst. Du kan jukke det helt ned i jorden, hvis du vil."

"Gør så ondt," gispede han og tog en dyb indånding.

"Hvor, skat? Hvor gør det ondt?"

Han pegede på sin tinding, og jeg så, at der allerede var en hævelse. Jeg kyssede ham let på bulen. “Var det bedre?”

Han så anklagende på mig. “Nej,” sagde han og skubbede mig væk. Jeg bemærkede en rød hævelse på ryggen af hans buttede hånd. “Stak den dig to gange?” Jeg så undrende på det røde mærke, der bredte sig som spildt farve på hans hånd. Josef rystede på hovedet. *Udslæt*, tænkte jeg. *Det er ligesom sidste år.*

Han tog endnu en dyb, skælvende indånding. Det lød, som om hvert åndedrag var en anstrengelse for ham. Jeg tænkte, at det var frygten, der tog vejret fra ham, og forsøgte at berolige ham. Men det nyttede ikke. Han syntes bare at få det dårligere. Hans vejrtrækning blev mere og mere hvæsende og anstrengt. Sådan havde han trods alt ikke fået det, da han var blevet stukket året før. Skyldtes det panik?

Jeg bebrejdede mig selv, at jeg ikke var kommet ham til hjælp noget før, da bien begyndte at genere ham. Det faldt mig ind, at bien måske var blevet tiltrukket af duften fra det blomsterstøv, jeg havde afsat på hans ansigt med min blomst. Måske havde den slet ikke interesseret sig for Josef, hvis det ikke havde været for mit pjat.

Jeg kunne se, at han fik det værre, og tog ham op i armene. “Det er jeg ked af, Josef. Nu går vi hjem. Så giver mor dig sikkert en honningkage og laver en urtesalve, som kan tage de værste smerter.” Jeg mærkede, hvordan hans lille bryst arbejdede hårdt for at trække luft ind. Jeg satte i løb. Et stykke nede ad bakken hang min ene sandal fast i en sten, der stak op, og faldt af. Jeg snublede, men kom hurtigt op igen og løb videre uden at spille tid på at samle sandalen op.

“Syg,” sagde Josef med svag stemme. Før jeg kunne vende ham om, kastede han op ud over min skulder og mit bryst. Normalt ville jeg have stønnet af væmmelse, men jeg var grebet af rædsel. Jeg fornemmede, at den bi på uforklarlig måde havde gjort stor skade på min brors lille krop. Det var, som om giften fra den forbandede bi sugede al luften ud af hans lunger. Jeg var helt desperat for at nå hjem og give ham til mine forældre. De ville vide, hvad der skulle gøres.

Jeg standsede dårligt nok for at tørre ham om munden, men flyttede ham hurtigt over på min anden skulder og løb, som gjaldt det livet. Han var tung, og det var svært for mig at bære ham så langt. Hjer-

tet bankede i livet på mig som en smeds hammer mod ambolten. Mine arme rystede af anstrengelsen ved at bære ham. "Josef! Josef! Sig noget!"

Han stønnede. Så kunne jeg ikke mere, men måtte standse. Jeg faldt på knæ, stadig med Josef i favnen. Det sortnede for mig, da jeg så hans ansigt. Det var svulmet så meget op, at det havde lukket hans øjne, og hans læber havde fået en sygelig, blå farve. Hele området omkring munden var rødlig, som om han havde fået et slag. Jeg kvalte et skrig og kom på benene igen, tvang mine ben til at blive ved med at løbe, endnu hurtigere end før.

Bed, tænkte jeg, fuld af rædsel over det, jeg lige havde set. *Bed nu!* Det eneste, jeg kunne komme i tanke om, var *Eli, Eli*, den første del af mit eget navn. *Min Gud! Min Gud!*

Da jeg kunne se porten i muren rundt om vores gårdsplads, slap jeg det skrig løs, som jeg havde holdt inde i næsten en time. Men jeg kunne ikke få andet end en hæts kvækken frem, og ingen hørte mig. "Hjælp mig! Far, hjælp mig!" Josef var blevet helt slap i mine arme. Jeg havde lagt mærke til, at han var besvimmelagtig af mangel på luft.

Med mine sidste kræfter sparkede jeg på porten og lod mig falde ind mod den. En af tjenerne åbnede, og jeg tumlede ind på gårdspladsen, stadig med Josef knuget ind til mig. Kvinden skreg, og vi blev hurtigt trukket ind. Jeg blev ved at holde om Josef og presse hans hoved mod min skulder. Mine forældre kom løbende til.

Jeg så fars ansigt, da han tog sin søn ud af mine arme. Han blev ligbleg. Min mor begyndte at skrike. Jeg troede ikke, jeg kunne blive mere bange, end jeg var, men hendes skrig – skingre, dyriske lyde, der gav genlyd på gårdspladsen – fyldte mig med en isnende rædsel, der gjorde mig stum. Hvorfor hjalp hun ikke Josef i stedet for at stå og skrike og rive sig i tøjet og håret?

Min far faldt sammen på gulvet med Josef i sin favn. Han bøjede sit hoved ned over den lille, livløse krop. "Min søn," klagede han og begyndte at rokke frem og tilbage. "Min lille dreng."

Jeg vendte mig chokeret væk og så min lillesøster Joanna sidde med ryggen mod muren og hulke med hovedet i hænderne. Tjenerne græd også. Min far sad stille og skælvede svagt, mens han knugede min bror

ind til sig, og min mor blev ved med at udstøde skingre skrig, der gav genlyd i gården og ramte mig som sylestik.

Først da gik det rigtig op for mig, at min bror var død. Dræbt af en bi.

Jeg rakte ud efter min far, vantro, rædselsslagen, desperat, i håb om et mirakel, i søgen efter trøst. Han så op, og et øjeblik veg udtrykket af fuldstændig fortvivlelse fra hans ansigt og blev erstattet af en isnende kulde, jeg aldrig før havde set. "Hvad skete der? Hvad har gjort *dette* mod min søn?"

Jeg trak mig lidt tilbage fra ham. "Det var en bi ... den stak Josef. I tindingen." Jeg mærkede sveden dryppe fra mit ansigt og tørrede med en skælvende hånd min pande. "Det var min skyld. Vi legede ... og jeg ... jeg stak en blomst op i hans ansigt. Jeg tror blomsterstøvet tiltrak bien. Jeg skulle have hjulpet ham med at jage bien væk med det samme, men jeg blev distraheret af et får, der var faret vild." Jeg huskede, hvordan jeg bare havde talt til Josef, som om mine gode råd ville være nok. Jeg skyldte min lillebror at sige sandheden, uanset hvad straffen måtte blive. Det fortjente han.

Min far strøg ømt håret væk fra Josefs ophovnede ansigt. Det gøs i mig, da jeg så hans lille ansigt helt misformet i døden, og jeg begyndte at svaje af svimmelhed.

"Men du vidste jo, hvor syg han blev sidste år, da han blev stukket. Du vidste også, hvor bange han var for bier efter det. Hvorfor gik du ikke hen og viftede den væk? Han er jo så lille. Så hjælpeløs." Far stønnede. "Min lille dreng!"

"Ja, jeg skulle ... jeg skulle nok ..."

Hans stemme blev hård og skarp. "Du skulle jo passe på ham. Hvad gjorde du? Stod du bare der og så til?"

"Nej! Sådan var det ikke, far! Jeg hjalp ham. Men jeg kom for sent. Det var for sent!"

"Det her var ikke sket, hvis du havde passet bedre på ham."

Skyldfølelsen gjorde mig stum. Han havde ret: Skylden var min. Jeg skulle have hjulpet Josef med det samme, så bien ikke nåede at stikke ham. "Far, jeg ..."

"Stille!"

Jeg lukkede munden. Jeg havde heller ingen undskyldning. Jeg havde svigtet Josef. Jeg skulle have tørret blomsterstøvet af hans ansigt, kvast bien, være kommet hurtigere hjem. Jeg kunne have frelst ham fra døden, men jeg gjorde det ikke.

“Forsvind herfra,” sagde min far med en stemme, der var grødet af bitterhed og had.

Jeg gispede, rejste mig stift og tvang mine ben til at bevæge sig. Jeg gik ind i huset og efterlod et spor af blod fra den fod, jeg under mit vilde løb havde skåret på en sten. Jeg krummede mig sammen i et hjørne inde på det værelse, jeg delte med min søster og Josef, og gav de tårer frit løb, som jeg indtil nu havde holdt tilbage. Josefs tæppe lå sammenfoldet på gulvet. Jeg tog det og gemte mit ansigt i det, indåndede hans duft. Nu ville jeg aldrig mere holde min dejlige bror i min favn.

Og det var min skyld.

*

Da jeg blev født, satte min far mit navn sammen af to jødiske ord: *Eli*, som betyder *min Gud*, og *Anna*, som på vores sprog betyder *gunst*. Første gang far så mig, sagde han: “Min Gud har begunstiget mig,” og det blev så mit navn. For mine forældre var jeg en Guds nåde, en Guds vel-signelse.

De første otte år af deres ægteskab havde de ingen børn fået. Da de havde opgivet lægerne og deres virkningsløse lægemidler, fik de pludselig mig. Jeg var godt nok en pige, men mine forældre var så lykkelige over endelig at få et barn, at de var ligeglade med mit køn. Tre år efter jeg kom til verden, fik de så min søster, som lige fra fødslen havde lange lemmer og store øjne, der næsten syntes at fylde halvdelen af hendes ansigt. Til sidst, da ingen længere troede det muligt, kom Josef ind i familien med sin kraftige gråd og sit uimodståelige smil.

Det var ikke, fordi min far elskede mig mindre, da Josef var født. Han elskede bare Josef så meget mere. Mere end min mor og min søster og mig og sin forretning. Mere end selve livet. Josef var hans øjesten, hans hjertes fryd.

Indtil nu. Indtil jeg var skyld i hans død. Jeg følte det, som om jeg havde ødelagt det mest dyrebare i hele verden.

Flere timer sad jeg bare stille i en tåge af vantro. Det var, som om døden også havde taget mig, da den tog Josef. Selv om jeg stadig åndede, og mit hjerte stadig bankede stærkt og regelmæssigt, havde jeg fået et banesår. Tanken om, hvad mine forældre måtte føle, fik mig til at ønske, at det var mig, der var død i stedet for Josef.

Lyden af sørgeklager trængte ind til mig. Jeg forstod, at mange havde samlet sig nedenunder. De var nok allerede ved at forberede Josefs lille legeme til gravlæggelsen. Tanken var ikke til at holde ud.

Den livsglade dreng, som jeg gennem fire år næsten havde forgudet; det barn, som havde fået mig til at le og håbe og fryde mig, var nu borte, og vi ville aldrig få ham tilbage. Jeg trykkede hænderne mod ørerne for at lukke klagesangen ude. De andres sorg var som piskeslag; skylden gnavede glubsk i mit indre.

“Elianna.” Blide hænder tog om mine håndled og trak mine hænder væk fra ørerne. “Elianna,” sagde han igen.

Det var Ethan.

Min forlovede. Den mand, jeg havde elsket, siden jeg kun var en pige.

KAPITEL 2

*Derfor vil jeg klage og jamre ...
jeg holder klage som en sjakal,
holder sorg som en struds.
For Samarias sår kan ikke læges,
det breder sig til Juda;
det når til mit folks port.
Mika 1,8-9*

Jeg trak mig væk fra Ethan. Ville ikke have ham til at se mig sådan, med skammen malet i mit ansigt. Men et glimt af håb fik mig til at se op.

“Har min far sendt dig?”

Han greb mig om hagen og tørrede min kind med sin tommelfinger. Jeg mærkede, at mit ansigt var vådt af tårer. “Kom med ned,” sagde han. “Du bør være der.”

Han svarede ikke på mit spørgsmål, og det fortalte mig, at han ikke kom fra min far, men blot havde bemærket mit fravær og kom på eget initiativ for at hente mig. Jeg rystede på hovedet og rykkede min hage ud af hans hånd.

“Vil du ikke komme?”

Jeg rystede igen på hovedet. Han stirrede ufravendt på mig. Jeg havde altid tænkt, at han havde en engels øjne. Denne lidt mærkelige opfattelse havde jeg aldrig haft lyst til at delagtiggøre nogen i, slet ikke ham selv, men jeg kunne ikke lade være med at tænke, at der var noget af himlen i de øjne. Han havde nogle fascinerende øjeæbler; de var som mosaikker bestående af små korn af guld og grønt og brunt, og de skif-

tede nuance afhængigt af hans humør eller af lyset. I dag var der mere efterår end sommer i dem: gyldne og brune lyste de over mig.

Jeg var nødt til at begrunde mit fravær: "Mine forældre vil ikke have mig til at deltage. De ... Jeg passede Josef. Da det skete."

Jeg lagde en knyttet hånd på mine læber og bed i det bløde kød nederst på tommelfingeren for at standse den hulken, som mine egne ord vakte i mit indre. Det lykkedes ikke. Det ene store hulk efter det andet gennemrystede mig. Ethan trak mig ind i sine arme og knugede mig hårdt. "Elianna," sagde han i en streng tone. "Stille nu." Det var første gang, han rigtig havde holdt om mig, og hvis situationen ikke havde været så dramatisk, ville han heller ikke have gjort det nu. Vi var ganske vist forlovede, men en konservativ ærbarhed havde vundet frem i Jerusalem, siden landet var blevet besat.

Ethans bryst var stærkt og varmt. Det føltes som at læne sig op ad et læderbetrasket skjold. Han greb om min hånd med sin egen og studerede det sår, mine tænder havde efterladt. Jeg havde ikke selv bemærket, at jeg havde bidt hul. Han tørrede blodet af med hjørnet af sit ærme. "Du har ikke gjort noget forkert," sagde han blidt og kærtegnede min håndflade med sin tommelfinger.

"Jo. Min skyld. Det var min skyld," stønnede jeg og vred mig ud af hans greb. Jeg krummede mig igen sammen op ad muren.

Ethan redte usikkert fingrene gennem sit hår og gned sig i nakken. "Hvordan skulle du have forhindret det?" Han havde knælet ved min side, men satte sig nu tilbage med ryggen mod muren. "Elianna, vil du ikke fortælle mig, hvad der skete? Måske vil det bringe dig lidt trøst at tale om det."

Jeg havde kun i korte brudstykker fortalt min far, hvad der var sket. Ingen havde endnu hørt hele historien. Jeg overvejede, om jeg skulle fortælle Ethan, hvordan Josef havde lidt og var død; om jeg skulle gøre rede for det hele og dermed også genopleve det hele. Men alene tanken gav mig kvalme og en bitter smag i munden. Trøste mig? Nej, det ville knuse mig. "Jeg vil ikke snakke om det."

Ethan tog min hånd igen. Jeg kæmpede imod, men han holdt fast. "Tag det roligt," sagde han. "Du behøver ikke at tale om det, hvis du

ikke vil.” Et øjeblik sad han bare med min hånd i sin. Så sagde han: “Kom ned med mig. Sid lidt sammen med din mor.”

Jeg skælvede ved tanken om at se de andre i øjnene og trak min hånd ud af hans varme greb. “Min far hader mig.”

Han så væk og svarede ikke. Det slog mig, at han ikke havde benægtet mine ord. Det lignede ikke Ethan. Han så altid det gode, så håbet. Hans tavshed var det samme som en bekræftelse. Hvad havde min far fortalt ham? Jeg ville helst ikke vide det. “Jeg kommer ikke ned,” fastholdt jeg.

“Vil du lade dem begrave din bror uden dig?”

“De begraver ham først i morgen. Så kan jeg være med.”

Ethan rystede lidt på hovedet. “Jeg synes ikke, du skal sidde her helt alene.”

“Det er det eneste, jeg kan gøre for min far. Han vil bare lide endnu mere, hvis jeg er der.”

Han lukkede øjnene og gned sin næseryg. “Det er bare chokket over at have mistet Josef. I sit hjerte elsker Benjamin dig stadig. Han skal nok blive god igen. Du må bare give ham tid.”

“Ved alle, at han giver mig skylden?”

“Nej. Han har kun sagt det til mig og min far. Og din mor, selvfølgelig.”

Jeg tog en dyb indånding. Pludselig stod det uhyggeligt klart for mig, at Ethan også ville forkaste mig inden længe. Hans far var en handelsmand, som importerede kraprød og indigo og andre farvestoffer til Judæa. Han havde kendt min far, siden de begge var drenge, og handlede meget med ham. De havde arrangeret vores ægteskab, da jeg kun var femten og Ethan enogtyve. Jeg var fyr og flamme, da jeg fik det at vide, men Ethan havde været knap så begejstret.

“Jeg gifter mig ikke med dig, før du er blevet sytten,” havde han sagt til mig den dag, min far havde indviet ham i planen. “Ikke en dag før. Jeg vil ikke lade mig binde til et barn.”

“Et barn? Et halvt dusin af mine jævnaldrende er da gift allerede.”

“Det ved jeg godt. Det gør ingen forskel. Det bliver tidligst, når du er fyldt sytten.”

Jeg havde rødmet under hans blik. Ligesom en stor del af Jerusalems øvrige befolkning vidste jeg, at en af mine veninder havde giftet sig med Ethans bror, allerede før hun var femten. Syv måneder efter brylluppet var pigen vendt tilbage til sin fars hus med gråd og beklagelser. Ethans bror havde tålmodigt ventet, indtil hun tre måneder senere var vendt tilbage til ham. Men alle vidste, at hun derefter opholdt sig mere i sin mors hus end i sin ægtemands. Ethan var vel bange for en tilsvarende fiasko, hvis han giftede sig med en ung pige.

Men hans kølige holdning havde såret mig. Kunne han da ikke se, at jeg ikke var som Avigail, hans brors hustru? At jeg var mere ansvarlig? Mere moden? Mere trofast?

Jeg havde elsket Ethan så længe, jeg kunne huske. Jeg længtes efter at blive hans hustru, men han længtes åbenbart ikke lige så meget. Nu ville han nok snart nå frem til, at jeg ikke var den kvinde, han kunne ønske sig som hustru og som mor til sine børn, uanset hvor gammel jeg var. Hvis jeg ikke engang kunne passe på min lillebror, hvordan kunne han så give mig ansvaret for sine sønner og døtre? Det var sikkert bare et spørgsmål om tid, før han søgte og fandt en undskyldning for at op hæve vores forlovelse.

“Du må hellere gå, før de finder os her alene sammen,” hviskede jeg. I virkeligheden var jeg ligeglad med, om nogen fandt os. Min bekymring var bare en undskyldning for at slippe af med ham. Jeg frygtede at se den samme kolde afvisning i Ethans øjne, som jeg havde set i min fars.

Men Ethan blev siddende. “Du bør ikke være alene, når du har det sådan.”

“Gå nu hellere, Ethan.” Min stemme var grødet af tårer, som jeg forsøgte at holde tilbage. “Ellers får jeg bare endnu større problemer. Det sømmer sig ikke, at du er her sammen med mig på mit værelse.”

Han tøvede, men kneb så læberne sammen og rejste sig. “Jeg går ikke langt væk. Kun lige nedenunder, hvor jeg kan høre dig. Kald på mig, hvis du har brug for noget. Det må du love mig, Elianna.”

Jeg nikkede. Under mit vilde løb hjem havde jeg tabt mit tørklæde, så mit hår nu hang frit ned. Han redte sin hånd gennem de lange krøller én gang, to gange. Så rejste han sig og gik. Jeg krummede mig sam-

men til et lille bundt af elendighed på min madras. Jeg lugtede af opkast og sved. Jeg lugtede af død. Og det kunne ikke vaskes væk.

*

Nogle timer efter kom vores tjenestepige Keziah op til mig med en bakke med varme rosinkager. Hun var en sød pige, der altid kom den til hjælp, som havde brug for det, uden at man behøvede spørge. Synet af kagerne og lugten fra de varme rosiner og det brunede hvedemel fik det til at vende sig i mig, uden at jeg vidste hvorfor. Måske var det, fordi kagerne var så velkendte for mig, så almindelige. Det følte næsten som en hån, fordi jeg vidste, at ingenting nogensinde kunne blive det samme igen. Endnu den dag i dag føler jeg mig dårlig og lidt fortvivlet, hver gang jeg lugter opvarmede rosiner.

Den nat lå jeg og døsede, men vågnede med et sæt. I min tilstand af udmattelse og chok kunne jeg ikke få styr på tankerne. Et øjeblik glemte jeg helt, at Josef var død. Jeg mærkede blot noget mørkt et sted i mit sind, som et sort uhyre, der lurer i skyggerne. Jeg fik gåsehud og begyndte at skælve i hele kroppen. Så brød mindet frem – mindet om det frygtelige og uigenkaldelige. Josef var borte.

Borte.

Fra da af sov jeg ikke mere, men sad bare som lammet i mørket. Længe før solopgang stod jeg op og fik Keziah til at hente mig en klædning af sækkelærred, som ville passe sig til min eneste brors begravelse. På gårdspladsen havde grupper af søvnige sørgende samlet sig. Man gjorde sig klar til at gå i procession til den nye grav, som min far havde købt sidste år. Han havde købt den til sig selv. Nu var det i stedet hans elskede dreng, som skulle ligge i den mørke hule.

Jeg stod i udkanten af mængden og undgik at se på nogen af frygt for, hvad jeg ville læse i de andres ansigter. Ethan fik øje på mig og kom hen til mig. Jeg gav et lille gisp fra mig, da jeg så ham. Han havde barberet sit skæg af som et tegn på sorg, og trods de mørke rande under hans øjne virkede hans ansigt yngre og mere markeret, men også endnu mere smukt, end jeg huskede det.

“Gud se i nåde til dig,” sagde han alvorligt. Det var en formel hilsen, der passede til den dystre dag. Gud se i nåde til mig? Jeg kunne ikke lade være med at tænke, at det var for sent med det.

“Har du sovet?” spurgte han.

“Ikke meget. Hvad med dig?”

“Jeg sad oppe sammen med din far. Mine forældre er her også. Kom, de vil gerne hilse på dig.”

Jeg fulgte ham hen i det ene hjørne, hvor hans forældre Jerusha og Ezer stod i det grå morgenlys sammen med hans lillebror Daniel. Jerusha gik hen og lagde armene om mig, så snart hun så mig. Min egen mor havde aldrig vist nogen af os sin kærlighed på en fysisk måde. Det faldt hende ikke naturligt at røre ved andre eller omfavne nogen. Jerushas varme omfavnelser havde været en stor trøst for mig lige siden min barndom. Hun var et af de sjældne mennesker, der kunne få en til at føle sig accepteret og elsket bare med et ord eller en berøring.

“Min stakkels pige. Det er frygteligt for dig. Jeg har så ondt af dig,” sagde hun, mens hun holdt mig ind til sig. For en gangs skyld havde hendes oprigtige trøst ingen god virkning på mig. Jeg gjorde mig fri og trådte tilbage. Jeg var bange for, at hvis jeg åbnede mig for hendes trøst, ville jeg bryde sammen og græde helt hæmningsløst.

“Elianna har slet ikke sovet i nat. Hun er helt udmattet,” sagde Ethan, sikkert for at undskylde min uhøflige afvisning.

“Selvfølgelig er hun det.” Jerusha gav mig endnu et lille klem, men trådte så tilbage.

Nu kom mine forældre hen imod os. Jeg bed mig i læben og blev lige så stiv i kroppen som en af de marmorstatuer, romerne holdt så meget af at stille op alle steder. Til min overraskelse greb mor min hånd og gav den et klem. Det var kun en kort, varm berøring, men den fik mig næsten til at smelte af lettelse. Det viste mig, at hun stadig elskede mig. At hun tilgav mig.

Min far ville ikke se på mig, men nikkede blot stift i min retning. Det var dog lidt af en gestus, omstændighederne taget i betragtning. Han prøvede tydeligvis at beherske sig og lade som ingenting.

Jerusha tog min mor til side. “Her, Elisabeth, støt dig til mig.” Min mor begyndte at græde, som om bare denne lille venlighed var for me-

get for hende. Hun havde helt mistet stemmen af at skribe så voldsomt i går, og nu trillede tårerne bare lige så stille ned ad hendes kinder.

De professionelle sørgende samlede sig og løftede båren med min brors lille krop. Han var svøbt i strimler af det fineste hvide linned, og hans ansigt var dækket af en kridhvid klud. Dette linned var blevet vævet til en fin dames slør. Til en festdag, en jubeldag. Nu kom det i stedet til at dække over dødens forfald. Duften af de aromatiske olier og krydderier, de havde salvet Josefs lille legeme med, fyldte luften. Det overdøvede fuldstændig dødens ubehagelige stank, og det var også meningen.

Alligevel fik jeg kvalme og var bange for at komme til at kaste op.

De sørgende fornyede deres klageråb, højlydt og vedholdende. Var det ikke profeten Mika, der skrev om at klage som en sjakal og holde sorg som en struds? Vi begyndte at bevæge os anført af et sorgens skuespil, en håbløshedens larm.

*

Da vi havde lagt Josefs legeme til hvile i graven, vendte vi tilbage til huset. Tjenerne havde forberedt forfriskninger til gæsterne, og jeg hjalp hele eftermiddagen med at bære mad og drikke rundt og fylde tallerkener og bægre op med mad og vin.

Det føltes næsten som et uendeligt mareridt at gå der og sørge for noget så almindeligt, mens min bror netop var blevet lagt i sin grav.

Far sad lænet op ad væggen med sine rystende hænder foldet i skødet. Ved siden af ham sad hans ven Gamaliel, en kendt skrifteklog, som var medlem af Sanhedrin. På hans anden side sad rabbi Zakkai, en farisæer, som jeg ikke vidste så meget om.

Gamaliel lænede sig ind til far og sagde: "Du skal se din Josef igen i opstandelsen. Der skal han være ved din side, Benjamin."

Rabbi Zakkai tog en fyldt daddel fra sin tallerken og drejede den mellem sine fingre. "Det er sandt. I modsætning til Jonathan dér og hans saddukæiske brødre ..." – han gjorde tegn med sin skæggede hage mod den mand, der sad på Gamaliels venstre side – "... så tror vi farisæere på de dødes opstandelse."

Jonathan, en tynd mand med kulsort hår, smilede syrligt, men sagde ikke noget. Hvad kunne han også sige ved en lille drengs begravelse? Alt håb er ude? I har mistet jeres dreng for evigt? Han tog en stor slurk af sin vin.

Rabbi Zakkai virkede lidt skuffet over ikke at blive modsagt. "Det hjælper selvfølgelig ikke noget, hvis der er stor synd med i spillet," sagde han så.

Gamaliel rynkede panden. "Hvilke store synder kan en dreng på fire år have begået?"

Farisæeren viftede afværgende med hånden. "Jeg taler ikke om drengen. Søsteren derimod, det er en anden snak. Hun var skyld i sin egen brors død. Hvordan kan Gud tilgive så stor en synd? Det ville have været bedre for hende, hvis hun ikke var født. For én som hende er der ingen trøst at hente i de dødes opstandelse."

Min far så op med brændende øjne. Jeg fik en klump i halsen. Bakken gled ud af mine hænder og faldt på gulvet, så melonstykkerne splattede ud på de rene fliser. Min far rejste sig usikkert og gik væk.

"Benjamin!" råbte Gamaliel, men min far standsede ikke. Så vendte Gamaliel sig rasende mod Zakkai. "Hvad er det for noget ugudeligt vrøvl at komme med? Det var et tragisk uheld, at den dreng døde. Hvordan skulle hans søster have forhindret det?"

Farisæeren løftede hånden og klaskede håndfladen hårdt ned i bordet foran sig. Så samlede han en død flue op og holdt den frem mellem to fingre. "Sådan!" Han smed fluen på gulvet og tørrede med demonstrativ omhu sine fingre i en serviet. "Hvor svært er det at vifte en bi væk? Eller dræbe den? Hendes forsømmelighed over for den stakkels dreng er ikke til at komme uden om. Tro mig, min ven, der venter hende en hård straf."

Gamaliel blev helt rød i hovedet. "Vrøvl! Du forvandler Loven til en bøddels økse i stedet for en vejviser til frelse."

Saddukæeren Jonathan lænede sig frem. "Synes du stadig, de dødes opstandelse er en trøst for de levende? Vi saddukæere giver måske ikke mennesker falsk håb, men vi knuser heller ikke deres hjerter med gode hensigter."